

MAGYAR ORIENTALISTÁK

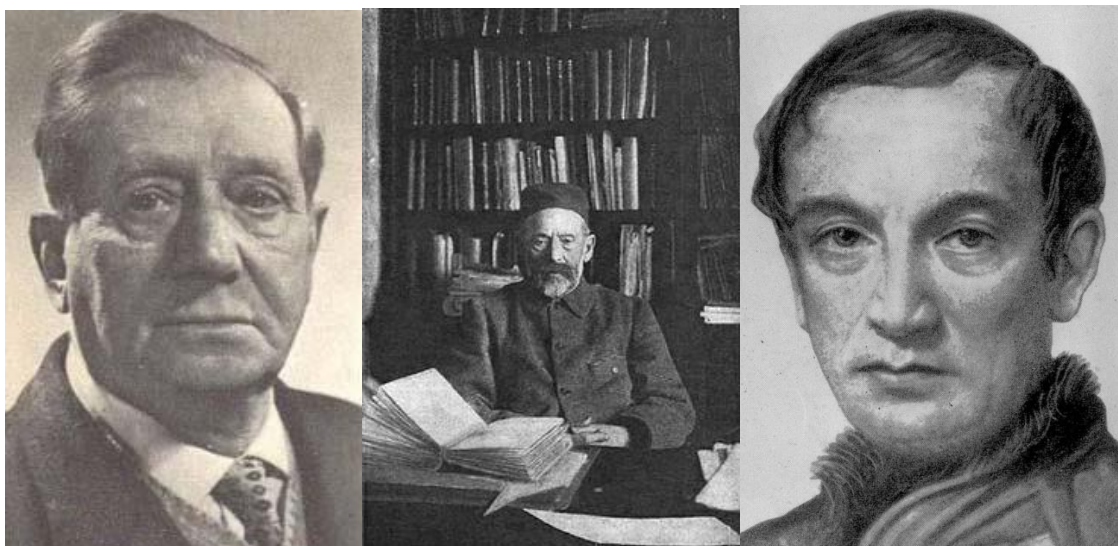
Szakdolgozat

Ligeti József Sándor

DE MK Építészmérnöki tanszék

Építész Msc

2020/2021

TARTALOMJEGYZÉK

Személyes indíttatás

Germanus Gyula

Vámbéry Ármin

Kőrösi Csoma Sándor

Tégla szerepe az iszlám ornamentikában

Forrásjegyzék

SZEMÉLYES INDÍTTATÁS

Szakedolgozatom témájának megválasztása szorosan összefügg a fő gyermekkori érdeklődési körömmel, azaz a Közel-Kelettel. Úgy gondolom, hogy ez a témakör napjainkban egyre aktuálisabb, mivel az emberek többsége, ha meghallja azt a szót, hogy arab, muszlim, iszlám vagy Közel-Kelet, akkor automatikusan a terrorizmusra, a migránsokra és a nők teljes elnyomására asszociál, amelyet a média még jobban felerősít.

Ezen szeretnék egy picit változtatni, hogy szakedolgozatomat és magát a diplomamunkámat is szorosan ehhez kapcsolódóan készítem el, és remélhetőleg kicsit közelebb tudom ezáltal hozni -természetesen pozitív értelemben- azt a kultúrát, azokat az embereket, akiket sajnos főleg a média igyekszik minél negatívabb színben feltüntetni.

Mindenképpen olyan témakörből szerettem volna választani, ami a többi ember számára is hasznos és érdekelt lehet.

Régóta érdekel az iszlám kultúra, ezért indirekt módon szeretném bemutatni kulturális értékeit magyar orientalistákon keresztül.

A legkorábbi, arab kultúrával kapcsolatos élményem volt az a bizonyos mérföldkő, amely miatt a lehető legmélyebben szerettem volna a tudásomat elmélyíteni, érdeklődési körömet szélesíteni. Ez az élmény egy számomra kedves ismerőstől kapott könyv volt, melyet Germanus Gyula (1884-1979) írt, címe pedig Allah Akbar, és az akkori iszlám világ mentalitását mutatja be egészen magával ragadó módon, mintegy útikönyv, egy kalandutazás formájában. Az íróról köztudott, hogy világszerte elismert magyar származású orientalista (azaz keletkutató), poliglott nyelvész, történész volt, számos alkalommal járt az arab világ több országában, áttért az iszlám hitre és több ezzel kapcsolatos könyvet is írt, valamint egészen rendkívüli és híres embereket tudhatott személyes barátjának.

A diplomamunkám egy olyan múzeum lesz, amely a fent említett Germanus Gyula mellett Vámbéry Ármin, és Kőrösi Csoma Sándor (akik szintén orientalisták voltak) életét, munkásságát mutatja be, mely országokban jártak, azokra milyen népművészeti, folklór, építőművészeti és kulturális tárgyak a jellemzőek; valamint előadások is tarthatóak az érdeklődők számára és elfogyaszthatnak egy igazi arab-, török kávé, süteményt az alsó szinten lévő kávézóban, vagy akár vízpipázhatnak is.

Szakedolgozatom két fő részből áll, az első részben a fent említett magyar orientalisták életútját és munkásságát mutatom be, míg a második részben a diplomamunkámhoz szervesen kapcsolódó építőanyagról, a tégláról, mint ornamentikai eszközzel, azaz homlokzati dekorációként betöltött szerepéről lesz részletesebb ismertetés, az iszlám építészetben, legfőképp azokon a tájegységeken, amelyeket a fent említett orientalisták életük során bejártak.

GERMANUS GYULA (1884-1979)

1.kép Germanus Gyula portré

1885.november 6-án született Budapesten.

Nemzetközi hírű magyar nyelvész, orientalista, arab kultúrtörténeti író, történész, több külföldi akadémia tagja.

A Magyar Iszlám Közösség főtitkára és első főmuftija.

Már fiatal korában rajongott a történelem és az irodalom iránt. Nyelvtelensége egészen elképesztő volt: latin, ógörög, francia, német, angol, török, perzsa, arab és angol nyelven is beszélt, saját bevallása szerint 86 éves korára 60 nyelvjárást ismert csak arab nyelvből.

A számára lenyűgöző Kelet felé egy fametszet által figyelt fel, amelyet még gimnazista korában, egy német folyóirat, a Die Gartenlaube lapozgatása között látott. Erről az élményéről beszél részletesebben Allah Akbar című könyvében:

„...Lapos tetejű házakat ábrázolt a kép, amelyek közül csak imitt-amott emelkedett ki egy-egy félgömb alakú kupola. A sötét égbolton félhold világított, és hosszúra nyújtotta a háztetők guggoló alakok árnyékát. Nem tudtam továbblapozni. A kép körvonalai megragadták és megrögzítették tekintetemet Más volt, mint a lírai hangulatú német tájképek. Nem voltak benne részletek és átmeneti árnyékolások. Csak a világosság és sötétség, egy pozitív és egy negatív elem merev összecsapása zúdította felém varázsát. Tele volt titokzatossággal, amelyre hiába kerestem magyarázatot a kép elmosódó részleteiben. Keleti tájat mutatott, valahol Arábiában, s a háztetők mesemondó szórakoztatta hallgatóit vadregényes történetekkel. A meg nem alkuvó fekete és fehér tónus olyan kiemelkedő módon keltette életre a kép tárgyát, hogy hallani véltem a mesemondó hangját. Ez a hangulat ettől fogva rabul ejtett.”

2.kép Die Gartenlaube,1869

E látvány olyan nagy hatással volt rá, hogy hamarosan magától, autodidakta módon kezdett törökül tanulni.

A VIII. kerületi Közösségi Főreál Iskolában érettségizett, majd egy rövid utazást tett a legközelebbi muzulmán országba, Boszniába, ahol először került személyes kapcsolatba az iszlám kultúrával és szokásokkal.

Hazatérve felsőfokú tanulmányait a Budapesti Tudományegyetem (ma ELTE) Bölcsészettudományi Karán folytatta történelem-latin szakon, ahol többek között iszlám kultúrtörténetet is hallgatott Goldziher Ignácnál, valamint elmélyítette török nyelvtudását is, Kunos Ignác és Vámbéry Ármin által.

1903-ban, a Keleti Akadémia segítségével- eljutott Konstantinápolyba, hogy tökéletesíthesse török nyelvtudását. Az ottani egyetemen jogot hallgatott, és az Ifjútörök mozgalom tagja lett, amelynek fő célja Abdul Hamid szultán uralmának megdöntése volt.

3.kép Diákok hajókiránduláson, Isztambulban. Jobb szélén, fezen Germanus Gyula

Törökország több városába is eljutott, megismerte az oszmán-török mindennapi életet és rengeteg baráttra tett szert.

Miután 1905-ben hazatért, megjelent első tudományos dolgozata A török nyelv perzsa és arab elemei címmel.

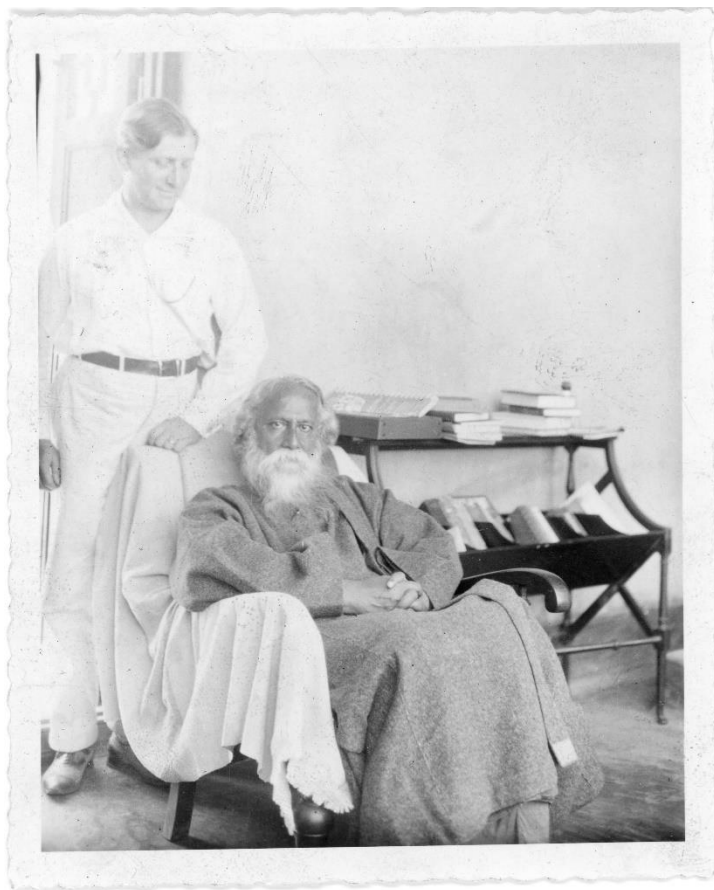
Az 1900-as évek elején több európai városban is tanult, hallgatott előadásokat Lipcsében és Bécsben is, utóbbiban 1906-ban kiadták Az oszmán költészet története című tanulmányát.

Nemsokkal később bölcsészdoktorrá avatták arab-és török nyelv és irodalomból, valamint ókori világtörténelemből.

1908-1911 között Nagy Britanniában, a British Museum keleti osztályán dolgozott, ahova Evlija Cselebi a XVIII. századi törökországi céhekről című munkájával elnyert ösztöndíjjal jutott el.

Pesten a Magyar Királyi Keleti Akadémia nyelvtanítója lett 1912-ben, majd a török és arab nyelv tanára. Az első világháború alatt többször is megfordult Törökországban, a Vörös Félhold (a Vöröskereszt muszlim testvérszervezete) képviselőjeként ott volt a Dardanelláknál, ahol német és angol csapatok harcoltak a török ellen. A török oldalán volt, a hadsereg tábornokával, Musztafa Kemal pasával kötött szoros barátságot, aki véget vet a szultánságnak és az 1928-ban létrejövő új állam, a Török Köztársaság első elnöke lesz, a történelemben Atatürk, azaz a török atya néven vonult be.

Miután ismét hazatért, Germanus a Keleti Intézetben tart előadásokat arab, török és perzsa nyelven előadásokat az iszlám művelődés történetéről. Hamarosan -1928-ban- újabb meghívást kapott, ezúttal Rabindranath Tagore-tól, Nobel-díjas hindu író-költőtől, hogy Indiában, a santhiniketan egyetemen alapítsa meg az iszlám művelődéstörténeti tanszéket.

4.kép Rabindranath Tagore és Germanus Gyula, 1930, Shantiniketan

Germanus Gyula boldogan eleget tett ennek a meghívásnak, és feleségével, Hajnóczi Rózsával 3 évet töltött el Indiában, ahol megismerhette annak a kontinensnyi országnak a kultúráját, mitológiáját, vallási sokszínűségét, kasztrendszerét.

5.kép Germanus házaspár háza Shantiniketanban, az ablaknál Hajnóczi Rózsa áll

Számos városban megfordult, mint például Sillongban, Kalkuttában, Agrában, Delhiben, Bombayban, Hyderabadban; amely városok közül Delhi különösen fontos volt Germanus életében, hiszen az ott található mohamedán egyetemen előadásokat tartott, megismerte a híres tudóst, dr Zakir Husszeint, majd elhatározta, hogy áttér az iszlám vallásra, hiszen-ahogy a Kelet varázsa című könyvében is írja **„a mohamedán lelket nem lehet könyvekből megérteni, annak megismerésére csak átélés vezethet”**

Muszlim nevét maga választotta: Abdul-Karim, azaz a Kegyes Isten szolgája.

Több egyetemen is előadásokra hívják, közben az indiai ősnyelvekről -a munda és szantáli nyelvekről- írt nyelvészeti tanulmányt.

Lehetősége volt India vezéregyéniségeivel, mint Mahatma Ghandival, Motilal Nehruval, Javaharlal Nehruval találkozni.

Indiáról több könyvet is írt, mint például A Mai India, India világossága. Felesége, Hajnóczi Rózsa naplót írt a mindennapi életükről, tapasztalataikról, útleírás-és egyben regényszerű formában, amely napló később könyv formában is megjelent, Bengáli tűz címmel.

Hazatérve a mekkai zarándoklatra készült, amelyhez tökéletesen meg kellett tanulnia arabul. Ehhez a világszerte híres kairói Al-Azhar mecsetbe akart eljutni és ott tanulni. Egyiptomi vízumának megszerzése némi nehézséggel járt, el kellett utaznia Oxfordba, ahol találkozott Thomas Edward Lawrence-el, aki Arábiai Lawrence néven ismert.

Kairóban az Al-Azhar-mecsetben lehetősége volt bepillantást nyerni a majdnem ezeréves Korán tanításba, az ottani arabok mindennapjaiba.

6.kép Germanus előadást tart Kairóban, 1934

Megismerkedett az egyiptomi irodalommal és költőkkel, mint Taha Husszainnal, a XX.század egyik legnagyobb egyiptomi írójával, az egyiptomi irodalom modernista mozgalmának egyik vezéralakjával, aki történelmi regényeket, kritikákat, társadalmi és politikai esszéket írt; Mahmud Tajmurral, aki népi környezetben játszó novellákat és történelmi témákat feldolgozó drámákat írt ; és Amin Haszunával.

Néhány hónappal később készen állt, hogy elvégezze a mekkai zarándoklatot, amelyet minden hívő muszlimnak teljesítenie kell legalább egyszer az életében.

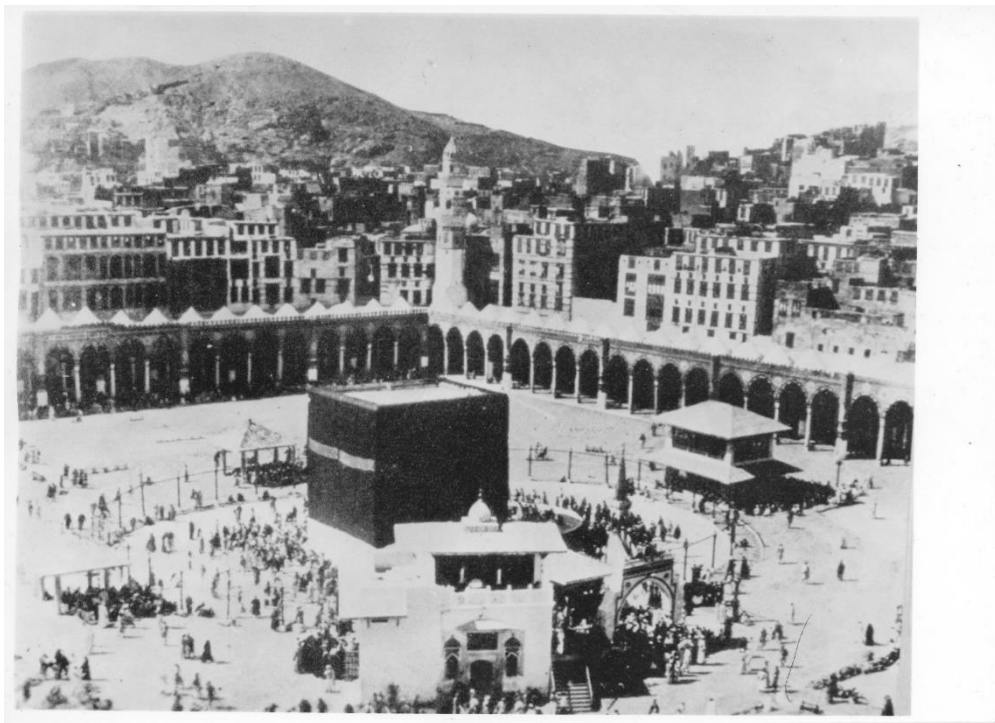
1935-ben, az első európaiak között, első és egyedüli magyarként beléphetett Mekkába. Titokban gyufás skatulya méretű fényképező gépével fényképeket is készített és részletes leírásokat is közölt.

Hétszer körül járta a Kábát, majd megcsókolta annak egyik sarkában lévő szent követ. Ezt követően hétszer a Szafa-és a Marva domb közötti távolságot kellett megtenni, majd Mina völgyébe vonult ki, aztán egy napot Arafat síkján töltött el, majd Muzdalifába sietett, hogy az ott található három kőoszlopot, amelyek a sátánt jelképezik, kövekkel megdobálja, és a szegényeknek áldozati állatot vágjon le.

7.kép Zarándokruhában, 1935

Hadzsi, azaz a zarándoklatot teljesítő muzulmán lett.

8.kép A Kába szentélye, Mekka 1935

9.kép Germanus mekkai szállása, 1935

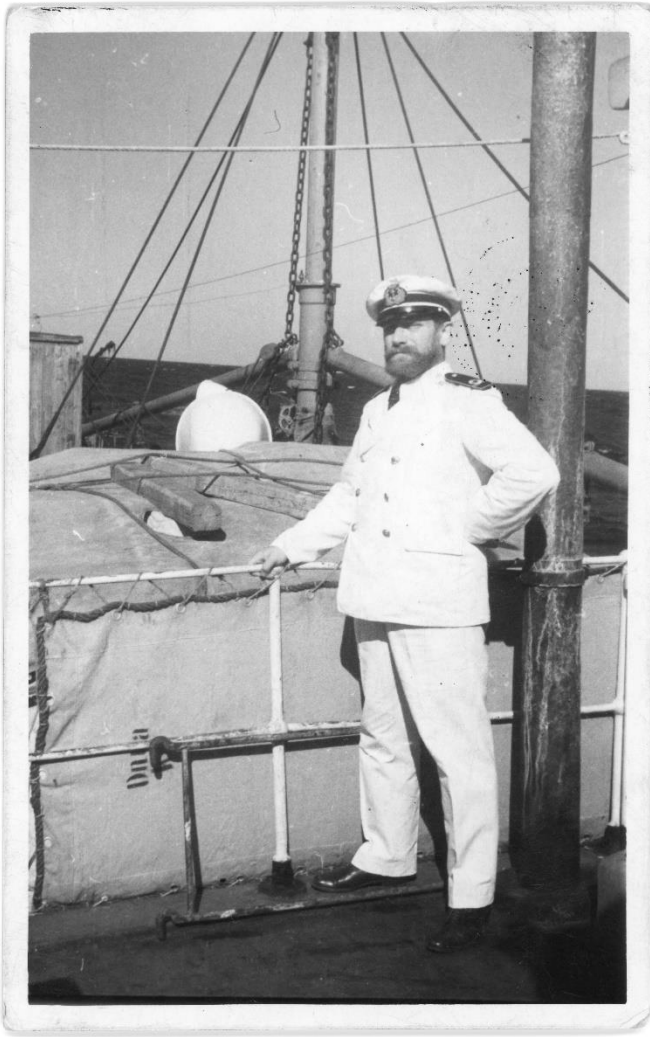
Ottléte alatt ismerkedett meg Abdul-Aziz ibn Szaúd királlyal, Szaúd-Arábia uralkodójával, akinek palotájában többször is vendégeskedett, mivel több hónapot töltött Mekkában, közben karavánnal átutazott Medinába, Mohamed próféta sírhelyéhez.

Erről az utazásáról, élményeiről ír Allah Akbar című könyvében, fényképekkel és beszámolókkal tarkítva.

Budapestre vissza utazva folytatta egyetemi előadásait, több tudományos cikket is írt, majd Londonban, Oxfordban Berlinben és Bécsben is tartott előadásokat és végzett tudományos kutatásokat.

Keletre való visszatérését nagyban megnehezítette a második világháború kitörése.

A légi határok lezárása miatt nem tudott repülővel utazni, így egy tengerjáró hajóra jelentkezett, mint hajósinas, 56 éves volt ekkor, 1939-ben, a világ legidősebb hajósinasaként emlegeti magát.

10.kép Germanus Gyula, mint matróz a Duna nevű hajón, 1939

Először a Kassa nevű motoros hajóval, majd a Duna nevet viselő tengerjáróval végül Alexandriába érkezett meg, ahol az egyiptomi irodalom és tudomány képviselőit kereste fel ismét, köztük dr Taha Husszeint és Abbasz al-Akkádot, Mahmud Tejmurt és Amin Haszun regényíróit.

Eljutott Libanonba, Szaúd-Arábiába, ahol másodjára teljesítette a mekkai zarándoklatot, és Badr városában végzett kutatómunkát, majd karavánnal Rijádba utazott, de a 28 napos út végén homokviharba kerültek, három napig víz nélkül tevegéltek, és csak az óriási szerencsének volt köszönhető, hogy életben maradt, eljutott céljához.

E második keleti utazásáról lehet olvasni A félhold fakó fényében című könyvében.

1941-ben hazatérve a háború által felperzselt Budapest látványa várta, valamint felesége is elhunyt, mely több évre visszavetette tudományos munkásságát. Néhány év múlva sikerült felülkerekednie a gyászra, és feleségül vette Kajári Katót, egykori tanítványát, aki élete végéig társa volt.

Második feleségének köszönhetően újra erőre kapott és újabb tudományos cikkei jelentek meg. Ekkor írta le a nagy arab költő, Ibn Rumi élettörténetét.

1955-ben ismét Egyiptomban utazott az ottani kormány meghívására, hogy arab nyelven előadásokat tartson. Eleget téve a kérésnek, Germanus az általa arabra lefordított Petőfi Sándor, Ady Endre, József Attila több költeményét mutatta be keleten. Ezen előadásait is óriási érdeklődéssel fogadták.

Élete egyik fő művének Madách Imre Ember tragédiája című könyvének arabra való lefordítását tekintette.

További meghívások miatt Damaszkuszban, Bejrútban és India nyolc egyetemén is előadásokat tartott, ahova felesége is elkísérte.

1955.december 30-án székfoglaló beszédet tartott a Kairói Tudományos Akadémián.

Indiában ismét bejárta a különböző nagyvárosokat, felelevenítve fiatalkori emlékeit.

1961-62-ben Marokkóban és Bagdadban is járt oktatni és beszédeket tartani.

1965-ben a szaúdi Fejszál király meghívására Mekkába utazott, hogy harmadjára is teljesítse a zarándoklatot, amely rendkívül megterhelő volt a 81 éves Germanus Gyulának és feleségének.

11.kép Germanus utolsó zarándoklata, 1965 **12.kép** Kajári Katalin szintén zarándoklaton 1965
Hazatérése után, 1979.november 7-én bekövetkezett haláláig dolgozott.

Főbb művei:

-Evlija Cselebi a XVII. századi törökországi céhekről, 1907

-Az oszmán állam megalakulása, 1921

-Török nyelvtan, 1925

-A mai India, 1933

-India világossága, 1934

-Allah Akbar, 1936

-Mahmoud Tejmur and Modern Arab Literature, 1950

-A félhold fakó fényében, 1957

-Az arab irodalom története, 1962

-Arab Poets and Critics, 1967

-Kelet varázsa, 1975

13.kép Germanus Gyula, budapesti lakásában

Vámbéry Ármin (1832-1913)

14.kép Vámbéry Ármin portréja

1832.március 19-én született a felvidéki Szentgyörgyön, német gyökerű zsidó családba.

Már gyermekkorában is kitűnően tanult és alig 10 éves volt, amikor házitanítóként dolgozott, hogy családját anyagiilag támogatni tudja. Gimnáziumi tanulmányait Szentgyörgyön kezdte és a pozsonyi bencés gimnáziumban fejezte be, amely évek alatt folytatta házitanítói munkáját, amelyet még 1851-ben, Pesten is végzett.

Ekkorra már több nyelvet is beszélt, németül, héberül, franciául, olaszul, szlovákul, latinul, horvátul és oroszul is.

Tanítói munkája révén az ország több városában, falvában is megfordult, majd hamarosan Bécsbe is eljutott, ahol megismerte és soros barátságot kötött Joseph von Hammer-Purgstall bárót, aki a török

történelem és irodalom kutatója volt. Ő ültette el Vámbéryben a török, és ezáltal a keleti nyelvek és kultúrák iránti érdeklődésének magját.

Magyarországra visszatérve először Pesten a Dob utcában lakott, majd Kecskemétre került és még egy rövid ideig dolgozott tanítóként Csév- és Pót-Haraszt pusztán végül Csetényben.

Ekkor kezdett mélyrehatóbban foglalkozni az arab és török nyelvekkel. Előbbit az iszlám vallás szent könyve, a Korán olvasásával gyakorolta.

Első keleti útjára-Eötvös József báró támogatásával- 1857 márciusában került sor, amikor eljutott Isztambulba, ahol további 4 évig élt. Ott ismerkedett meg Szilágyi Dániellel, egy magyar emigránssal, akinek volt egy kis antik könyvkereskedése, amelyben számos értékes török, perzsa és arab kéziratok voltak, amelyek később Vámbéry segítségével az MTA birtokába kerültek, ahova Vámbéry leveleket is küldött

15.kép Isztambul központja, XIX.század

Kiváló nyelvtudásának köszönhetően tökéletesítette meglévő oszmán-török tudását. Ezidő alatt megismerte a keleti élet szokásait és sajátosságait.

Előbb Husszein Daim pasánál dolgozott, mint nyelvtanító, majd Fuad pasa titkára lett., aki a Resid Effendi nevet adja neki. Eközben a magyarok történetéről fordított le egy könyvet, majd első komolyabb nyelvész munkája is megszületett egy német-török szótár formájában, 1858-ban.

Találkozott Abdulaziz szultánnal, és a későbbi örökössel II.Abdulhamiddal, akivel több évtizedes barátságot kötött.

Míg itt élt, az MTA 1860-ban levelező tagjává választotta.

1861-ben hazatért Pestre, hogy felkészülhessen második keleti, közép-ázsiai útjára azért, hogy a magyarság keleti gyökerei után kutasson. E célja valójában már isztambuli tartózkodása alatt felerősödött.

Felismerte, hogy a különböző népek fejlődésének tanulmányozása által nyomon követhetők átalakulásuk, kölcsönhatásuk.

1861-ben indult útnak, birtokában az MTA latinnyelvű ajánló levelével és 1000 forintos támogatásával. Először Isztambulban töltött el pár hónapot, hogy még alaposabban előkészítse közép-ázsiai útját. 1862-ben hajóval indult el, első állomása Trabzon majd Erzurum volt, amelyeket Khoj, Tebriz és Teherán követett.

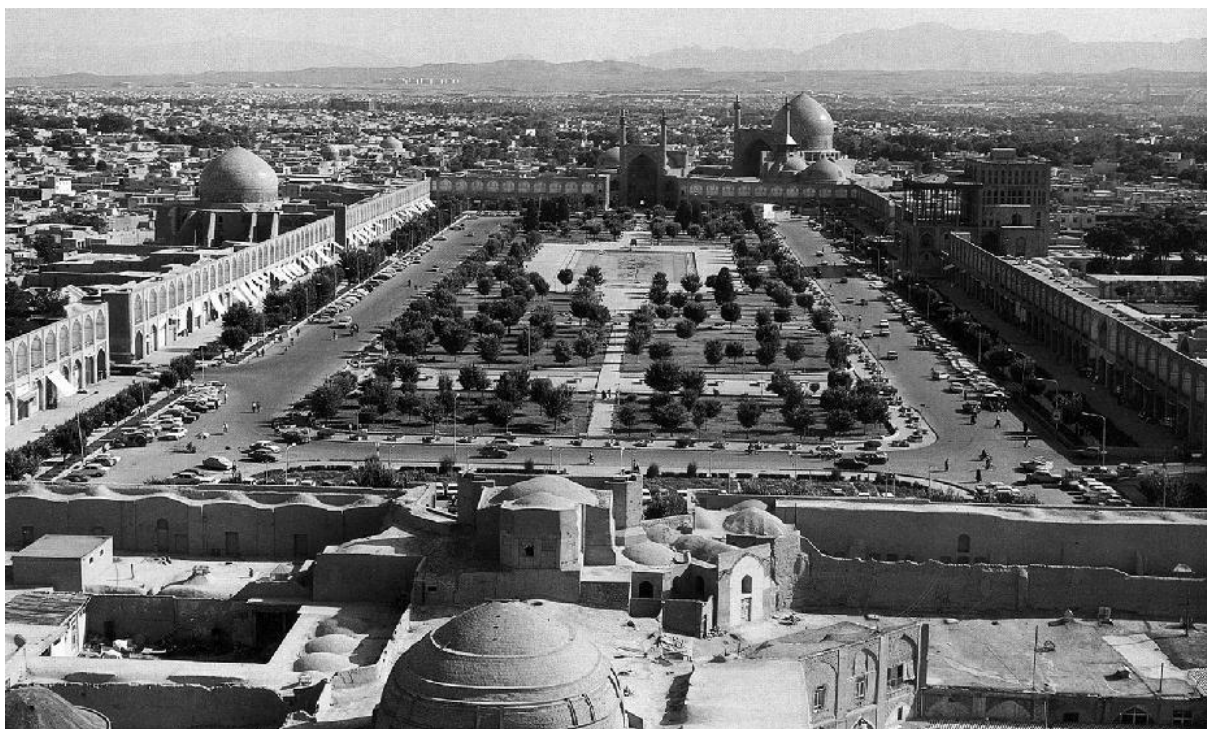
Ezen útja során több levelet, élménybeszámolót küldött Budenz József nyelvtudósnak, többek között a török-perzsa szokások és viszonyok összehasonlításáról.

Teheránban az ottani hagyományokról, életvitelről Sir Charles Alison brit nagykövettől szerzett tapasztalatokat.

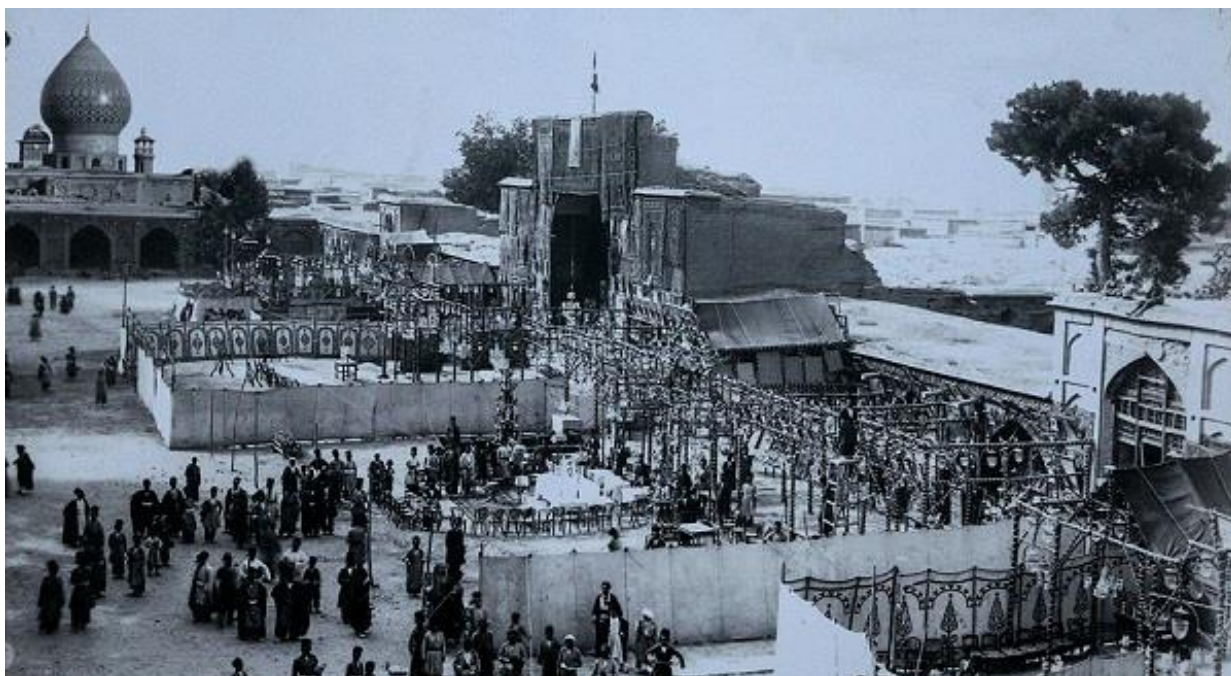
16.kép Teherán, bazár, 1865

1862 szeptemberében Iszfahánba és Sírázba vándorolt, mely utazása alatt is beszámolókat írt. E két várost érintő kitérőre személyes kíváncsisága miatt vállalkozott, és hogy a vándorláshoz szükséges erejét megőrizze.

17.kép Isfahan központi tere

Sírázban 3 hónapot töltött, amely idő alatt több tanulmányt írt az ottani hagyományokról, erkölcsről és szokásokról és Vándorlásaim című könyvében részletesen kitér a Shah e-Cheragh nevet viselő temetkezési emlékműre és mecsetre, amely épületkomplexum már a XIV. századtól az egyik legnagyobb sífta zarándokhely.

18.kép Shah e-Cheragh

19.kép Shah-e Cheragh homlokzata

Miután visszatért Teheránba, közvetítőként dolgozott a török követ és a szegény szunnita zarándokok között. Ott tartózkodása alatt ismerkedett meg néhány mekkai zarándokútról hazatérő török zarándokkal.

Számos levelet írt továbbra is Budenz Józsefnek, többek közt arról, hogy folytatni akarja ázsiai vándorlását.

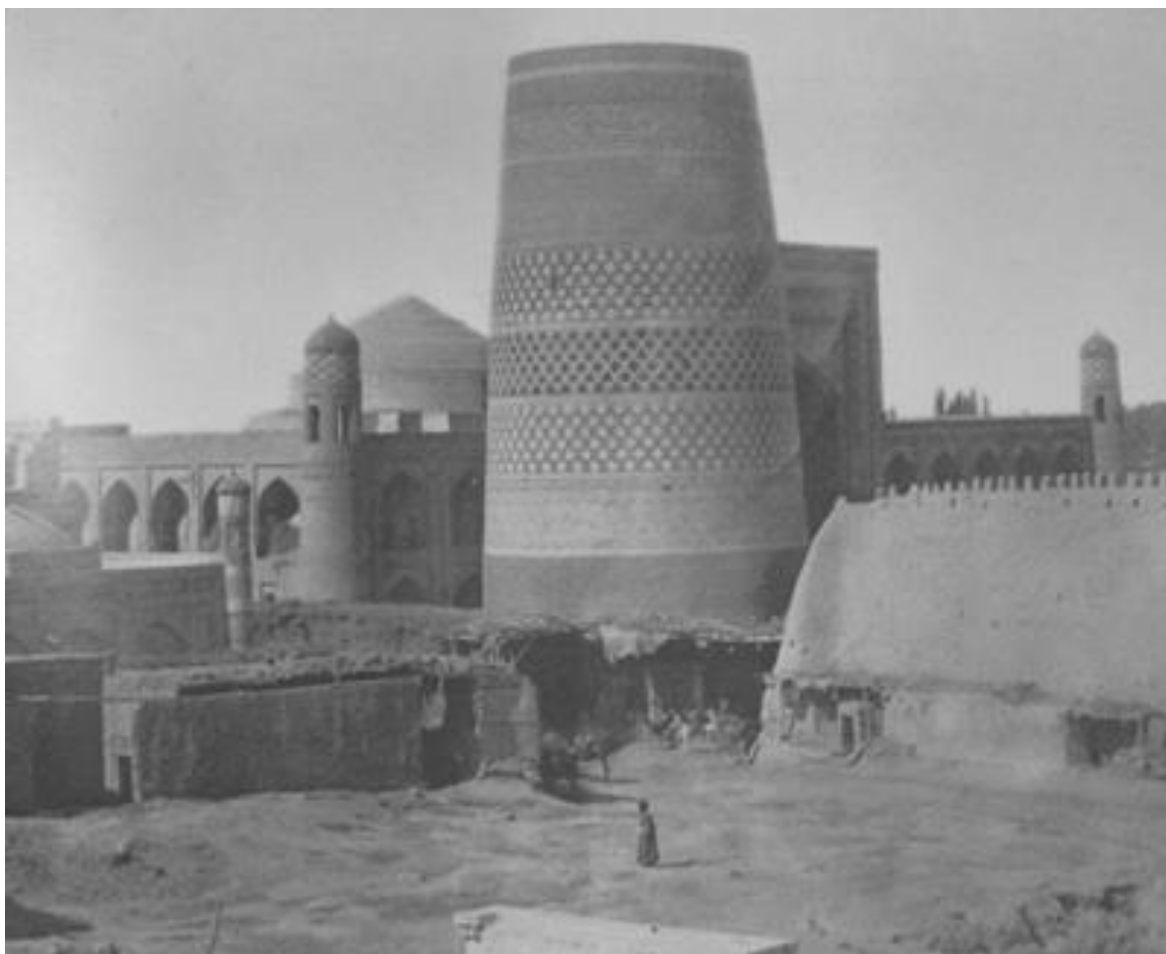
E kíváncsiságát tovább fokozta az, hogy előtte nem volt olyan európai utazó, aki élve tért volna vissza azon vidékekről, amelyek az utolsó „fehér foltként” szerepeltek az akkori világ térképén, és óriási birodalmak, mint például Anglia és Oroszország is szeretne volna gyarmatukká tenni.

A sivatagi út egy részét ló-és teveháton, valamint gyalog tette meg Vámbéry, aki gyermekkorában jobb lábára lesántult, igen nehezen haladt, szunnita dervisnek öltözve, mivel a közép-ázsiai kánságok, emírségek kifejezetten veszélyesek voltak a nem muszlim vallású vándorok számára, mivel tartottak attól, hogy valaki esetleg kém lehet, akit az oroszok vagy a britek küldtek.

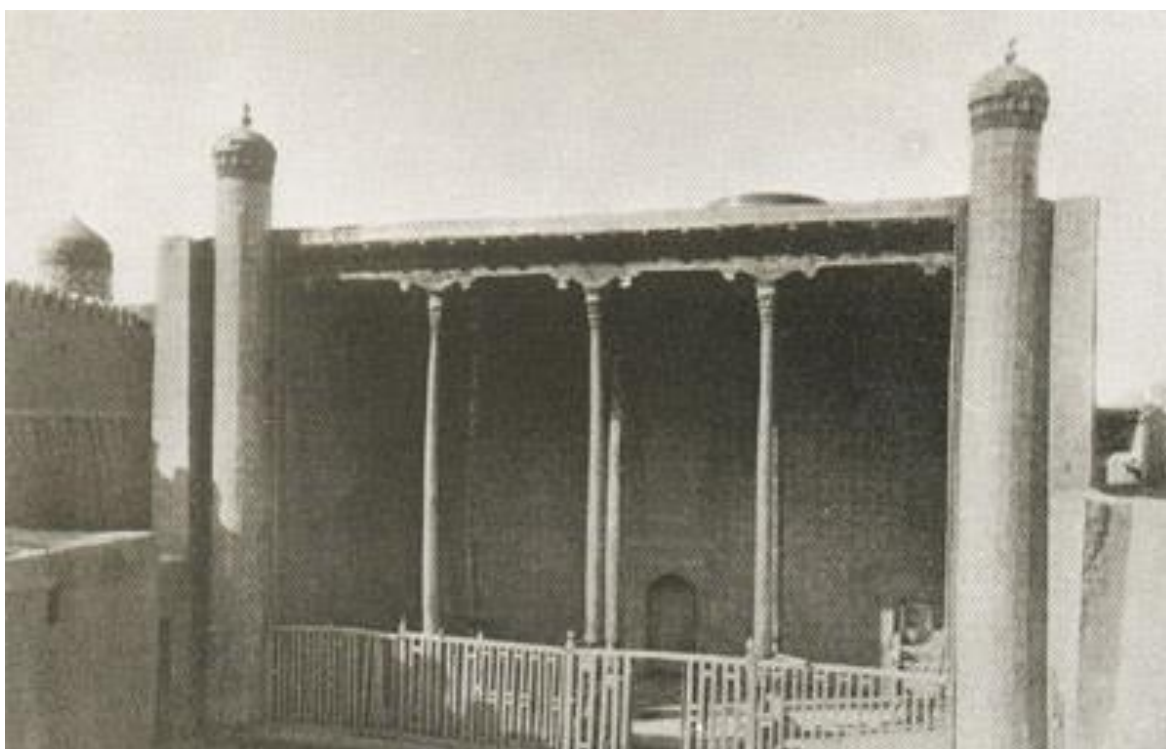
Üzbegisztánban két kánság volt különösen veszélyes Vámbéry számára: Khíva és Bukhara.

Khívába 1863.június 3-án érkezett meg, és óriási lélekjelenlétének, önuralmának, bátorságának és leleményességének köszönhetően még a kán fogadásán is tökéletesen játszott a szunnita dervis zarándokot.

Ha lelepleződött volna, akkor kán kivégeztette volna. Ehelyett 1 hétig tartózkodott ott, mely alatt feltérképezte a várost és közvetlen környezetét, valamint folytatta írásait.

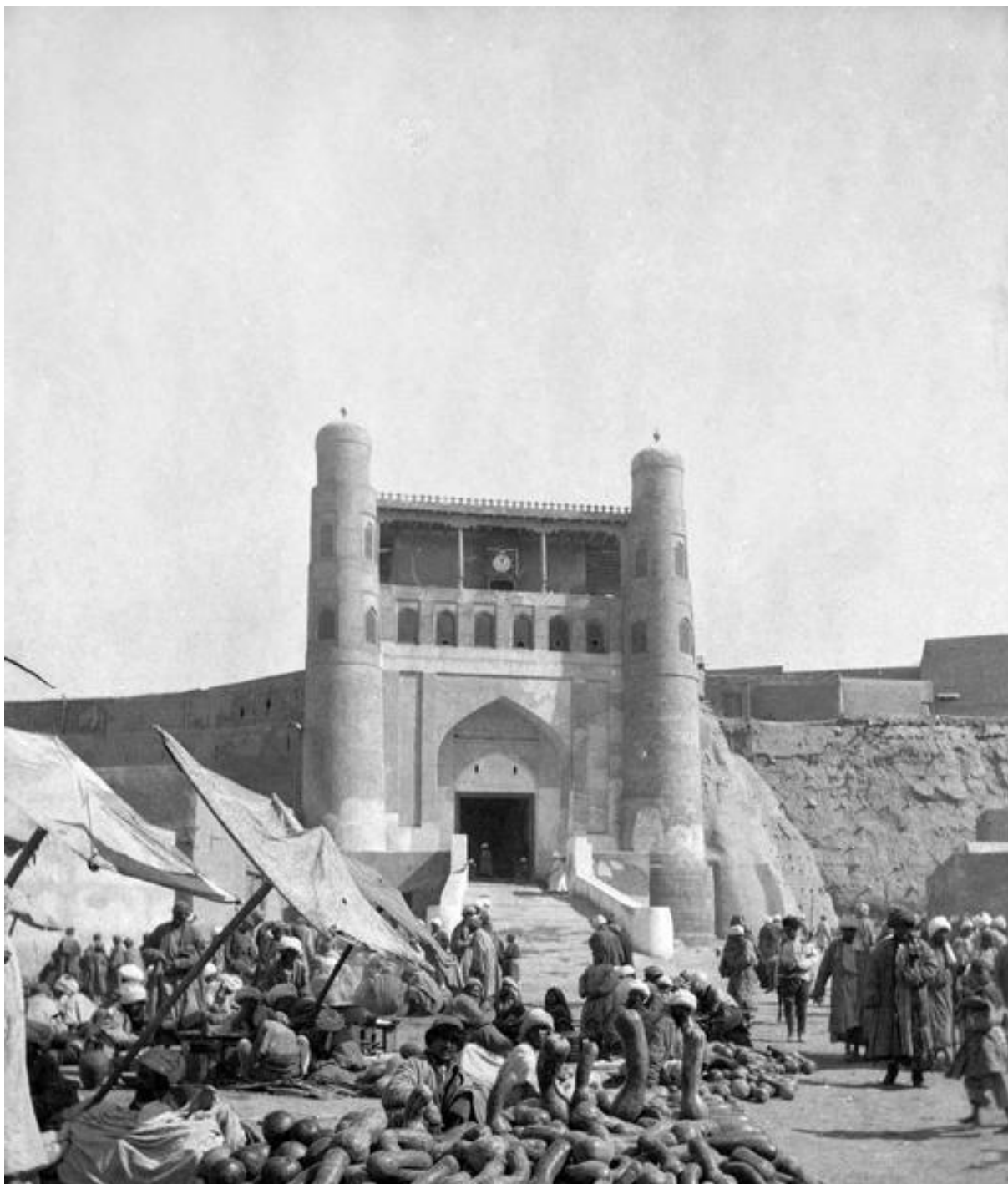

20.kép Khíva 1873

21.kép Khíva nyári mecset 1878

2 hónap vándorlás után érkezett Bukharába, ahol viszont a lebukástól való féelme miatt csak ritkán volt alkalma beszámolóit írni.

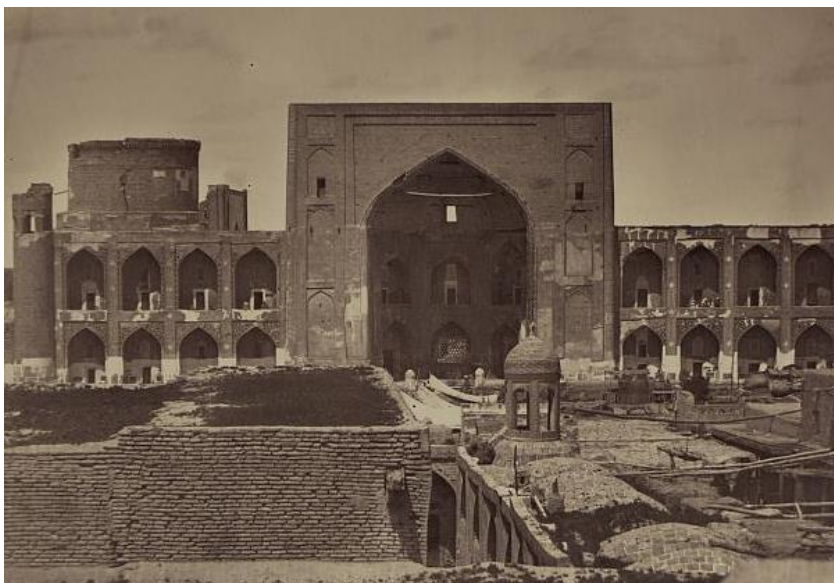

22.kép Bukhara erőd bejárata

23.kép Szamanidák mauzóleuma

Innen Szamarkandba indult tovább, ahol nemcsak Timur Lenk, hírhedt mongol-türkomán fejedelem mauzóleumát és mecsetét látogatta meg, hanem zarándokként felkeresett több kegyhelyet is.

24.kép Tilya Kori medresze

Zarándoktársait Herátig követte, onnan pedig Mashadba utazott, ahol Ali ibn Musza al-Reza sita imám nyughelyéhez zarándokolt. E városról óriási elragadtatással írt Vándorlásaim című könyvében.

Visszautazott Isztambulba, onnan pedig 1864 májusában Pestre érkezett, ahol azonban óriási csalódás érte, mivel senki sem várta.

Európai újságok tele voltak az utazásairól, leírásairól szóló cikkekkel, ezért ő maga levelet írt az angol földrajzi társaságnak, majd Angliába utazott, ahol megjelent egyik fontos könyve, Közép-ázsiai utazás címmel. E mű által nemzetközileg elismert író és híresség lett; több nagytekintélyű angol arisztokrata fogadta baráti körébe, Ausztria londoni nagykövete ajánlólevelet adott neki, amely a császárhoz szólt. A császár személyesen fogadta, és sikereinek elismerése jeléül a Pesti Egyetemre szóló nyelvtanári címmel jutalmazta meg.

A kezdeti nehézségek után (zsidó származása, érettségi bizonyítványának és egyetemi tanulmányainak hiánya miatt) 1865-1905 között a keleti nyelvek tanítója lett, és megalapította a világ első turkológiai tanszékét.

Tanítványai közt olyan híres emberek is voltak, mint Goldziher Ignác, Germanus Gyula és Thúry József.

1872-ben részt vett a Magyar Földrajzi Társaság megalapításában.

Felesége Arányi Kornélia volt, akivel egy fiúgyermeket neveltek fel, Vámbéry Rusztemet.

1913.szeptember 15-én halt meg.

Főbb művei:

-Közép-ázsiai utazás 1865

-Vándorlásaim és élményeim Perzsiában 1867

-A keleti török nyelvről, 1869

-A magyarok eredete, 1882

-A magyarok eredete és finn-ugor nyelvészet 1884

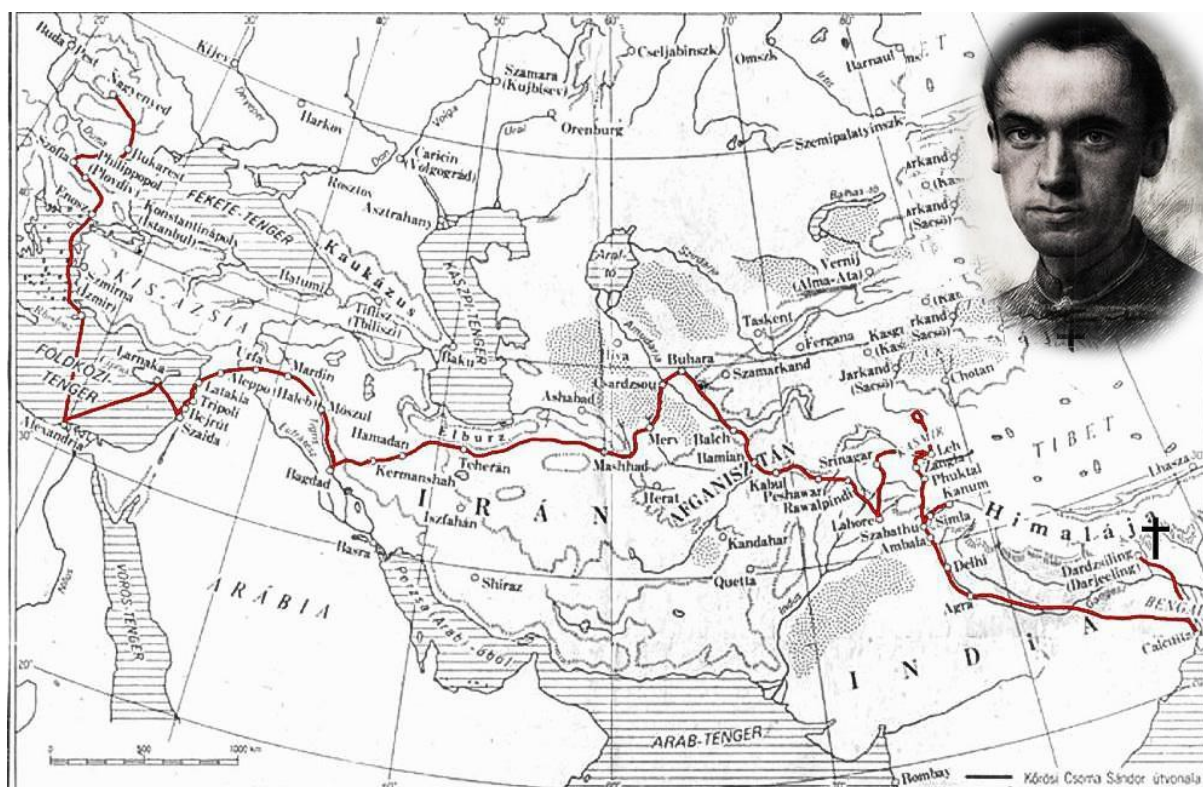
-A magyarság keletkezése és gyarapodása,1895

-Küzdélmeim, 1905

Kőrösi Csoma Sándor /1784-1842/

25.kép Kőrösi Csoma Sándor portréja

25.kép Kőrösi Csoma Sándor utazásai

1784.március 27-én született Csomakőrösön székely kismemesi családba.

Tanulmányait szülőföldjén kezdte, majd a nagyenyedi Bethlen Kollégiumban folytatta, hol a magyarság őstörténetével, eredetével ismerkedett meg mélyrehatóbban.

Ekkor tanítóként fedezte megélhetését. Latin, görög, héber és román nyelveken is beszélt.

1825-ben a kollégium a kollégium angol ösztöndíjával Göttingenben folytatta felsőfokú tanulmányait, ahol Johann Gotfried Eichorn bibliakutatótól és orientalistától tanult törökül és arabul is. Nézete szerint az arab nyelvű forrásokban a magyarságra vonatkozó utalások is vannak.

1818-ban visszatért Nagyenyedre, ahol Kenderesi Mihály író tanácsára és támogatásával utazott Temesvárra és Zágrábba, hogy a szláv nyelvet elsajátítsa.

1819.november 28-án lépte át Magyarország határát, hogy a magyarok őshazája után kutathasson keleten az elkövetkezendő években. Az ismeretlen tájak felkutatása és az idegen nyelvek iránti szeretete is hajtotta keleti vándorlását.

Útját Bukaresten keresztül Szófiában kezdte, majd, hogy arab nyelvtudását tökéletesíthesse, Kairóba és Konstantinápolyba is szeretett volna eljutni, de az ott zajló járvány ezt megakadályozta.

Bejárta a Közel-Kelet kisebb-nagyobb városait, mint Ciprus, Bejrút, Latakia, Aleppo, Bagdad és Közép-Ázsiában is vándorolt, hol karavánokkal, hol hajóval. Megfordult Teheránban, Buharában, Kabulban, Lahorban és Kasmírban. Leh városa fontos szerepet játszott Csoma Sándor életében, mivel ott ismerkedett meg a híres William Moorcroft angol utazóval és katonaorvossal, akitől az Alphabetum Tibetanum című, az első, Tibetről szóló könyv egy példányát. Ő volt az, aki végül tibeti tanulmányokra ösztönözte Csomát és ajánlást írt Zangla falu vezetőjéhez, Szangsz -rgyaszhun chogszhoz (aki később Csoma mestere lett).

Csoma Sándor Zanglába 1823.június 20-án érkezett meg, ahol rendkívül puritán, nehéz körülmények között élt a palota egyik legfelső szobájában.

Ott tanulta a tibeti nyelvet és a tibeti irodalmat mestere, valamint Kunga Csöleg apát segítségével és megírta az Alexander könyvek című tanulmányát.

E palota több korszakban épült, a feltételezések szerint egy őrtorony lehetett először, a X. század környékén a Csoma által is lakott tömb. Később állattartásra is alkalmassá tették, majd lakófunkcióval is bírt.

Az épület egy nagyobb bővítésen esett át a XVI. században, amely során a meglévő, szabálytalan rakású falazatú épületre zsaluzott vályogfalat húztak, amelyre vályogtéglák felső szint került.

Az épület alsó szintje istállóként is szolgált, az ott lévő állatok (jak, kecske) testmelege a fölöttük lévő télikonyhát és hálósobákat is „melegítette”. E szobák a szint puritánsága miatt inkább a kiszolgálószemélyzeté lehetett.

A harmadik szinten nyitott tetejű konyha, étkező és díszes hálósobák kaptak helyet, melyeket a királyi család tagjai használtak.

A negyedik szinten már csak egy tetőterasz és egy szentély volt, valamint a feltételezhetően Csoma által is lakott szoba egy nagyobb erkélyes előtérrel. Ezen a szinten minden fal már vályogtéglából készült, amelyek mérete egy Ladakban használt régi szabvány szerint 40x20x10 cm.

Csoma Sándor egykori szobájának megmentését tűzte ki célul a Csoma Szobája nevű alapítvány, amely önkéntesek segítségével renoválta az egykor romos palotát.

26.kép Felújítás előtti, alatti helyszíni képek

27.kép

28.kép

29.kép

A lépcsőház tömbje 2007-2010

30.kép

A nyugati fal és földém, 2007-2010

31.kép

32.kép

Ezt követően a Theta melletti kolostorba ment, majd Szabáthuba és Buszáhrbe több tanulmánnyal és könyvvel a birtokában, hogy szótárát összeállíthassa.

Mesterével később Kanam kolostorába vonult, ez alatt a kiadásait az Ázsiai Társaság fedezte. Három évnyi ott tartózkodás után állította össze az első tibeti szótárt (érdekessége, hogy nem szanszkrit, hanem latin ábécé szerint vannak a szavak) és nyelvtant és a tibeti irodalomról több tanulmányt is írt.

1830-ban Kalkuttában, a Bengáli Ázsiai Társaságnál dolgozott könyvtárosként, nemsokkal később megjelent élete két fő műve, a tibeti szótár és nyelvtan, amely könyvekből 25-öt Magyarországra küldött, és az általa gyűjtött pénzből Nagyenyeden alapítványt hoztak létre az eredményesen tanuló diákok támogatására.

A Magyar Tudós Társaság levelezőtagja és a Bengáli Ázsiai Társaság tiszteletbeli tagja.

Tanulmányutakat tett India különböző tájaira, hogy a szanszkrit, bengáli és más indiai nyelveket tanuljon.

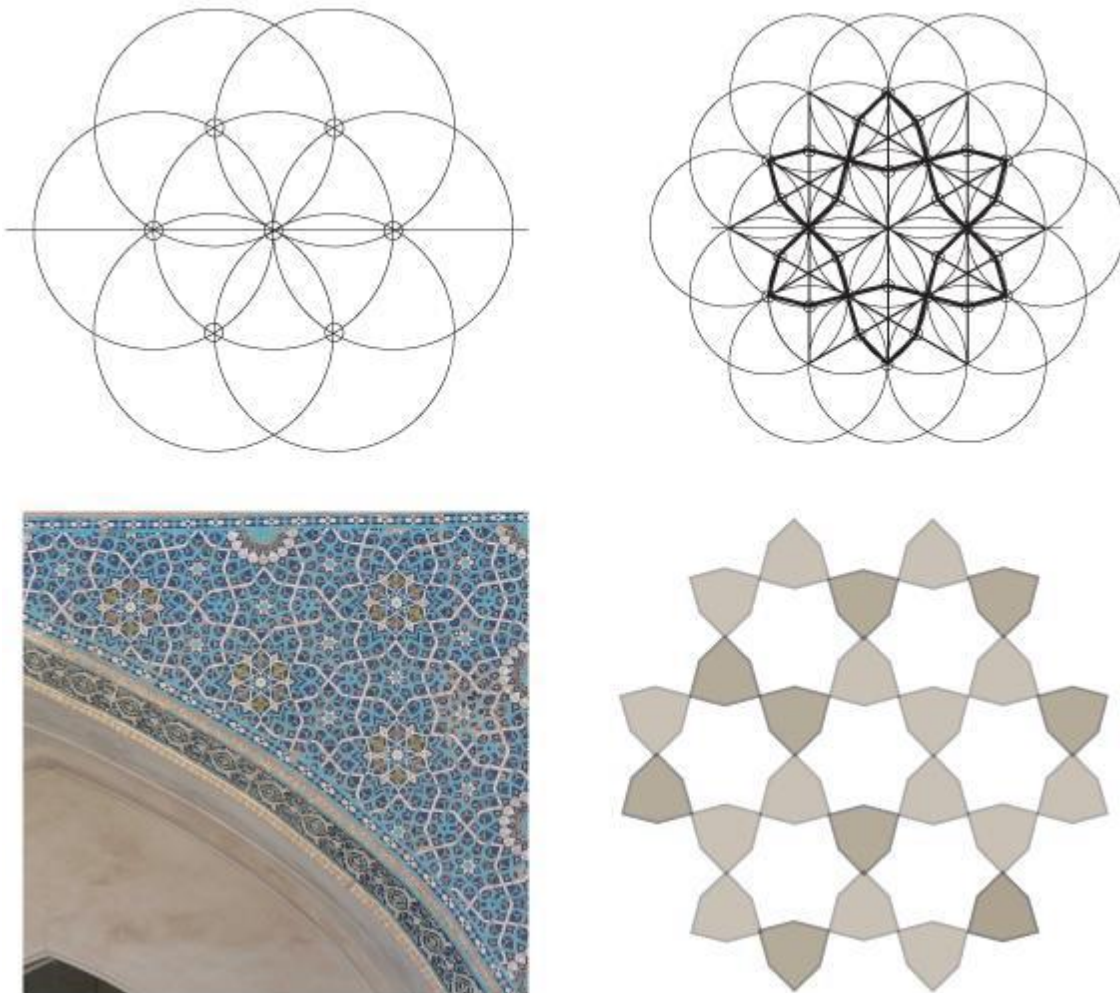
1842-ben Lhasza felé indult, majd az ujugurok és mongolok földje volt az úticélja, hogy a magyarok őshazája után kutathasson.

Azonban Dardzsilingben egy mocsaras, lápos folyórészen maláriát kapott, amelynek következtében április 11-én meghalt. Sírhelye Dardzsiling temetőjében található.

Az orientalisták által bejárt keleti világban, azaz arab kultúrában az építészetnek rendkívül fontos szerepe van nemcsak a mindennapi életben, hanem a kultúrában, a népművészetben, valamint a vallásban is. Az épületek építőanyaga téglá, amely általában agyagból vagy mészhomokból készült.

TÉGLA SZEREPE AZ ISZLÁM ORNAMENTIKÁBAN

Az iszlám építészet témakörén belül az ornamentikának, azaz a felületek díszítésének különösen nagy szerepe van. Mivel a figurális ábrázolások (emberek, állatok) vallásilag tiltottak, ezért növényi motívumok, geometriai alakzatok -sokszögek, csillagok (amelyek lehetnek domborművek, vágott kerámiaelemekből álló mozaikok); mázas kerámiák és többnyire a Koránból vett idézetek díszítik az épületek belső és külső falait.

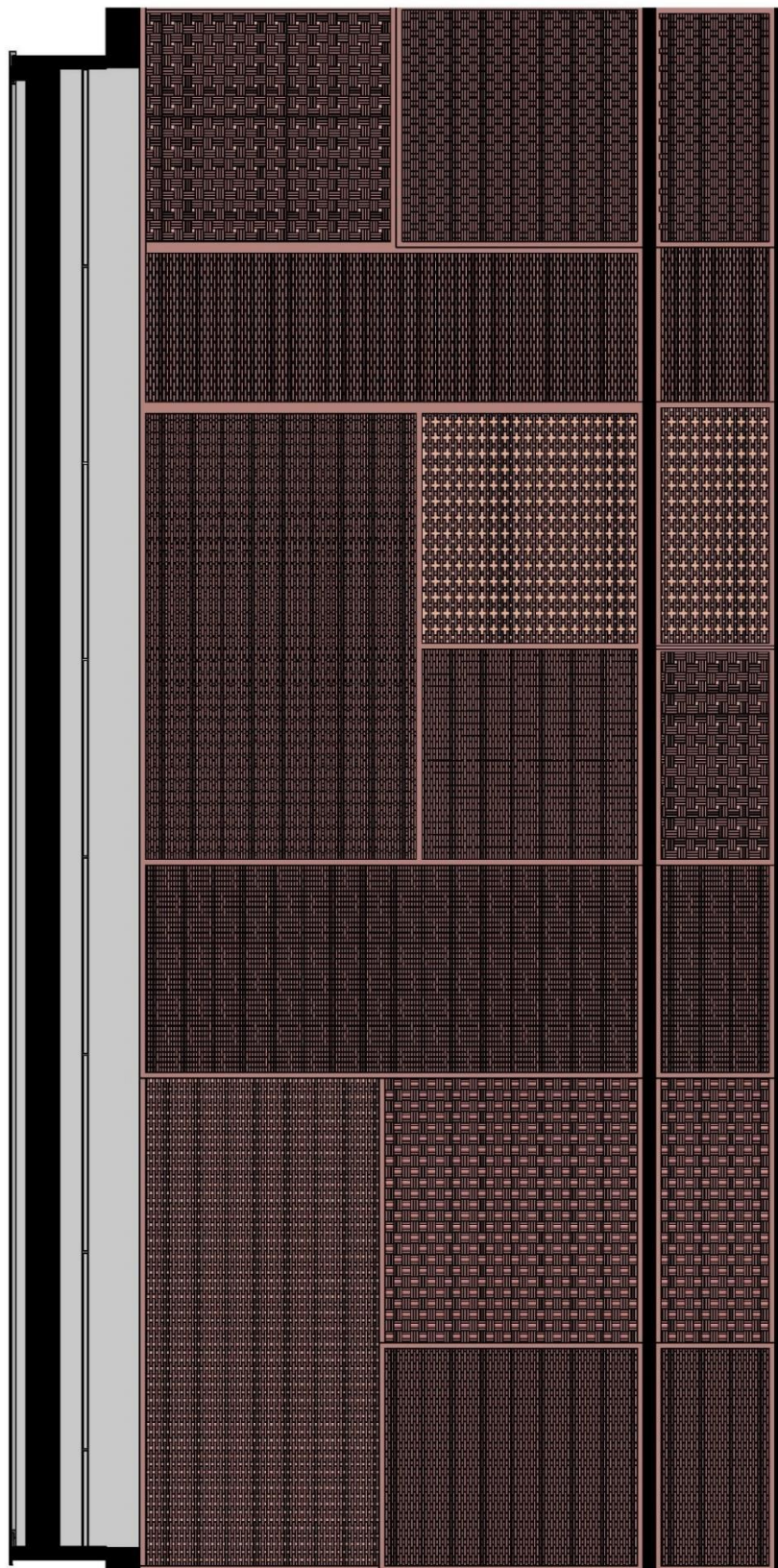

33.kép

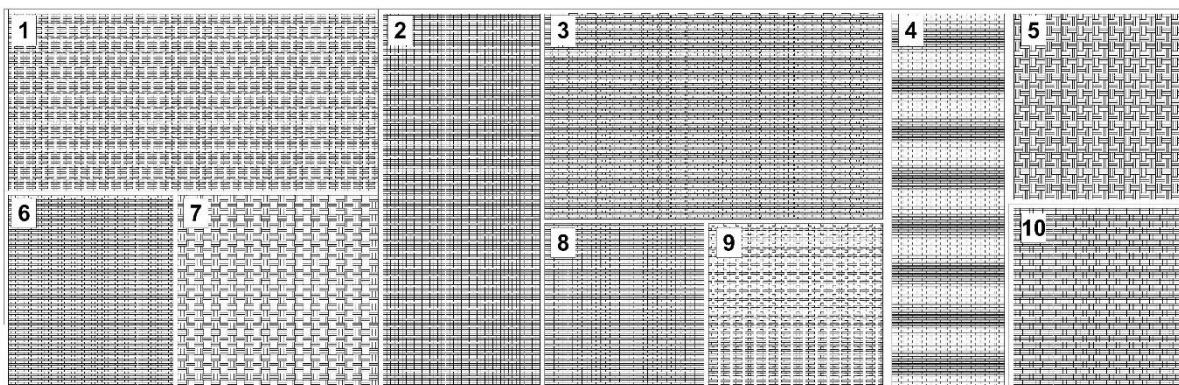
Ezekon kívül még rendkívül széles körben volt elterjedt a téglá használata e funkció betöltésére, azáltal, a Közel-Kelet különböző tájegységein, eltérő módon alkalmazták az iszlám építészet legfontosabb épületeinél, azaz a mecseteknél, minareteknél, medreszéknél, palotáknál, amelyek legkorábbi példáinál stukkóhabarcsba ágyazott téglából készítették, valamint égetett, illetve vályogtáglából.

Maga a teherhordó szerkezet és a díszítőelemek alapanyaga egyaránt téglavolt, amelyet elképesztően sok módon alkalmaztak. A téglával a faragott terrakotta (porított alabástrom és víz keverékének nedves állapotban történő formázása) volt még elterjedt.

A diplomamunkámat képező múzeum belső homlokzata

34.kép

35.kép

1 Kék mecset, Tabriz, Irán

2 Al-Azhar Egyetem, Kairó

3 Karim Khan torony, Siraz

4 Egyedi tervezés

5 Hakim mecset, Iszfahán

6 az 1-es inverze

7 Szamanidák mauzóleuma, Buhara

8 Egyedi tervezés

9-Sah mecset, Iszfahán, (Kalta minor minaret, Khiva)

10 Rabat mecset, Casablanca

Többségében olyan létező középületek ornamentikája volt az ihletadó, amelyeket saját szemükkel is láthatott Germanus Gyula, Vámbéry Ármin vagy Kőrösi Csoma Sándor.

Gyakran használtak kettős téglakötést, amelynél az egyes elemeket külön-külön faragták. A lépcsőzetes téglakötésnél külön figyelmet érdemel az úgynevezett mukarnasz szerkezet, amely a sarokboltozatok fokozatos vertikális felosztásával sejtszerű szerkezeteket kapunk, emiatt sztalakit boltozatnak is nevezik. E stukkóból, kőből vagy téglából épül szerkezet csak díszítő funkcióval bír, nincs teherbíró szerepe; kupoláknál, oszlopfőknél, boltozatoknál és egyéb, nagyobb hangsúlyt érdemlő felületek esetében alkalmazták.

36.kép Nagymecset, Iszfahán, a bejárat fölötti sztalakit boltozat

Bukhara

A mai városképet is meghatározó épületek többsége a XVI-XVII. században épültek, de az egyik legrégebbi, **Szamanidák mauzóleumát** viszont a X. században építették, amely egyben a legkorábbi temetkezési hely egész Közép-Ázsiában. E kocka alakú épületet egy nagy, és a sarkain 4 kisebb kupola fed, amelyek alatt masszív, háromnegyedes oszlopok vannak.

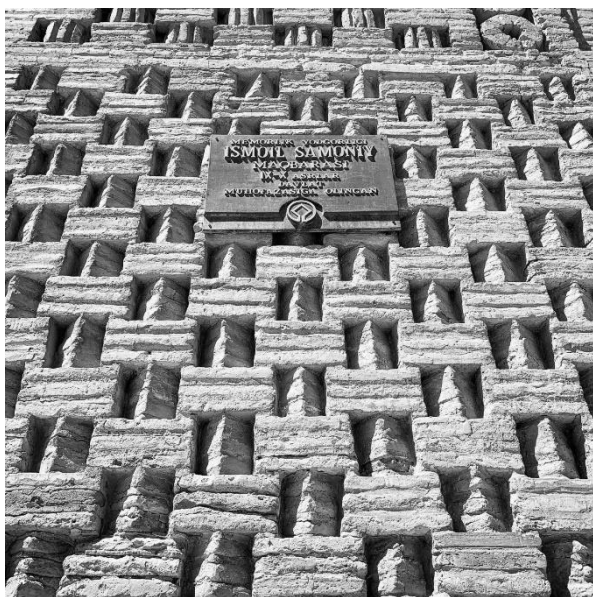
A központi kupola duplafalú, a külső héjon nagyméretű, szögletes téglamintázat látható, míg a belső a belső térben látható kupola kisméretű, lapos téglából készült

A teljes szimmetrikus, négy fülkés bejáratokkal rendelkező épület teljes egészében, kívül-belül (falak és a kupolák is) égetett téglából készült, amelyek között eltérő formájú és méretű is van. Az általános falfelületen sakktábla mintát utánozó geometriai kompozíció szerint falazott téglafal látható, amelyben az egyrészt 3 sor téglát egymásra falazva, másrészt pedig 3 darab téglát hosszában felállítva látható.

Kisebb felületeken faragott téglákból és agyaggipszből készült részletek is láthatók. A nagyobb korongok és négylevelű rozetták anyaga szintén faragott téglák.

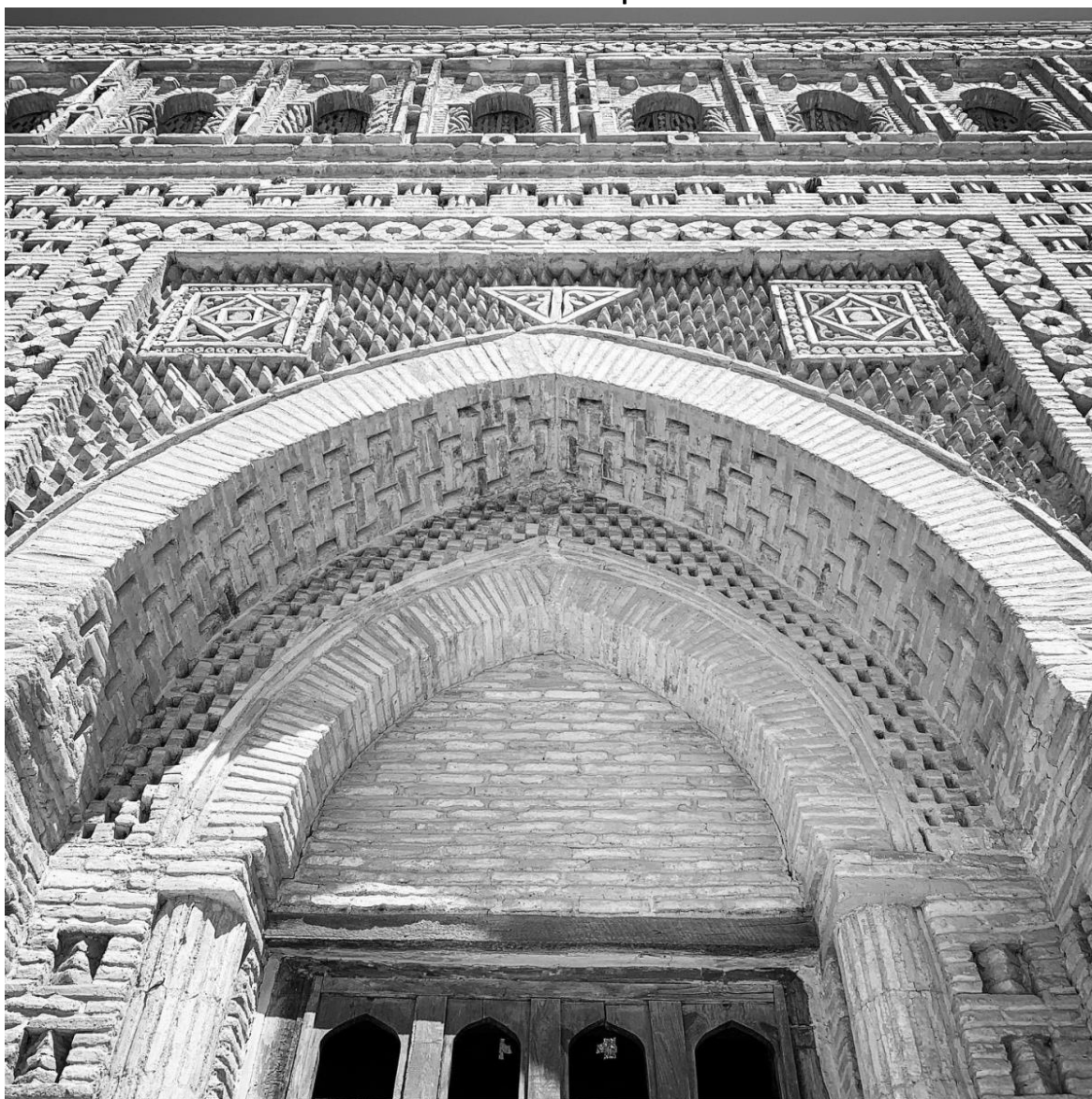

37.kép

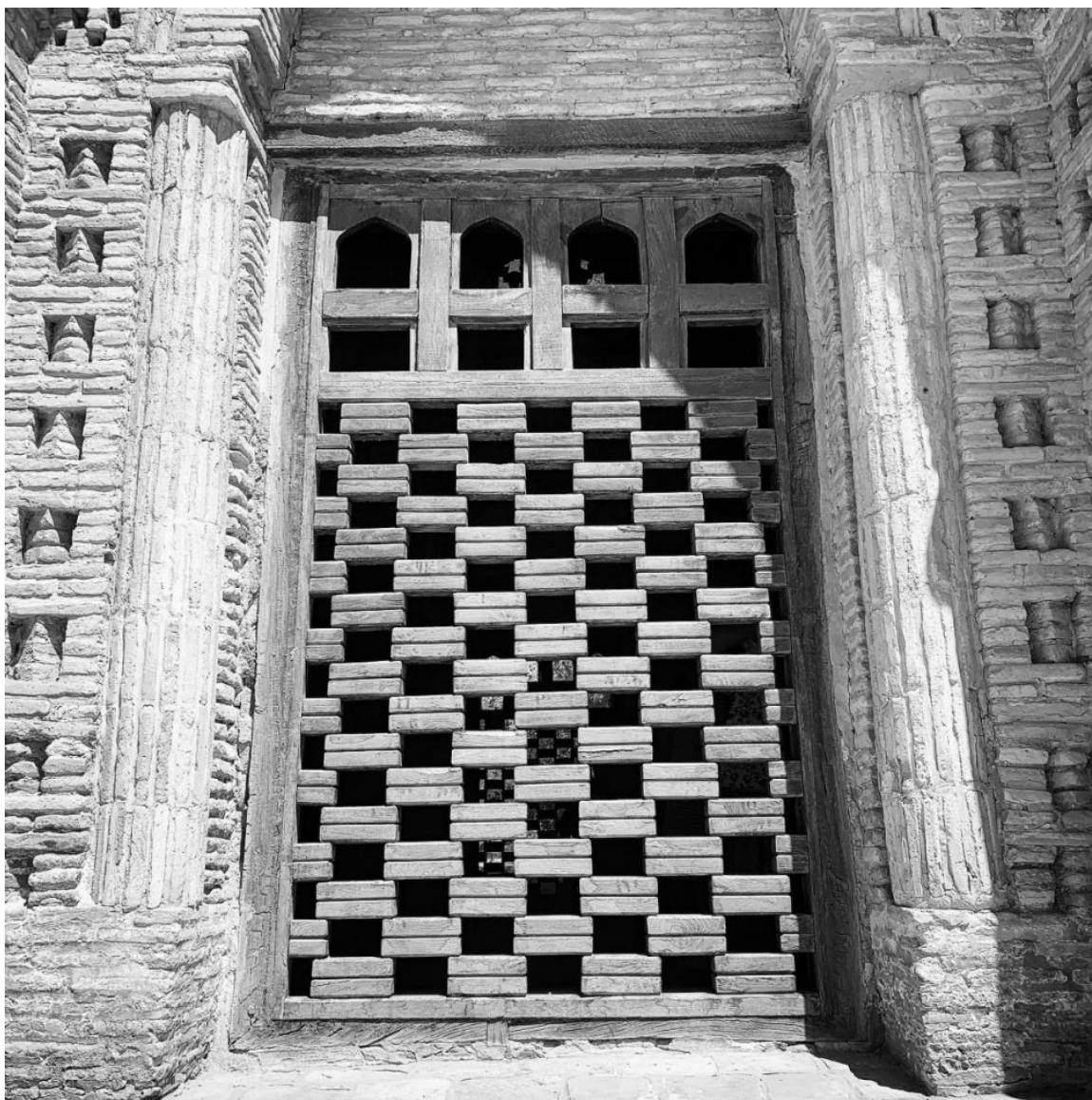

38.kép

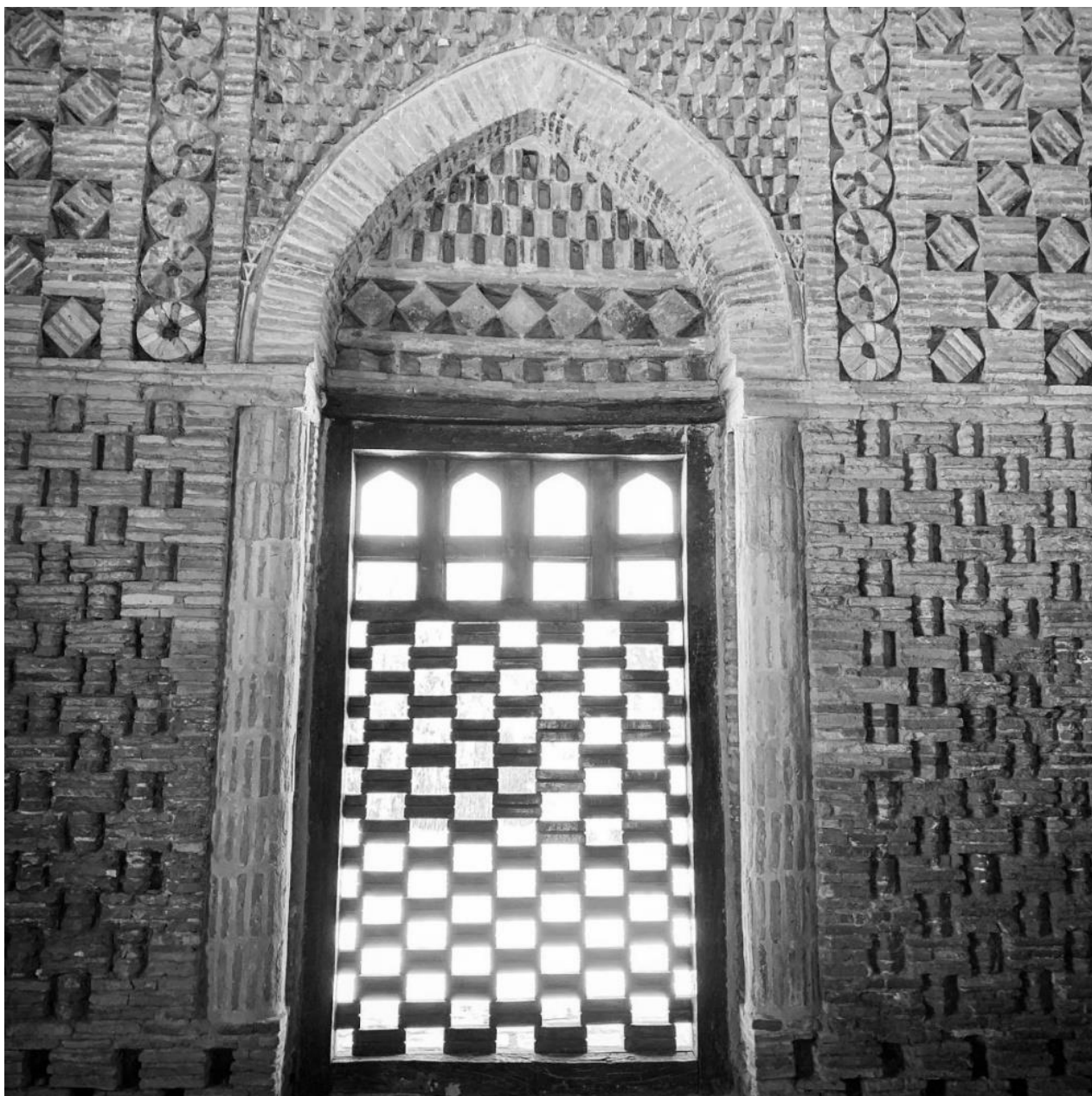
Homlokzata

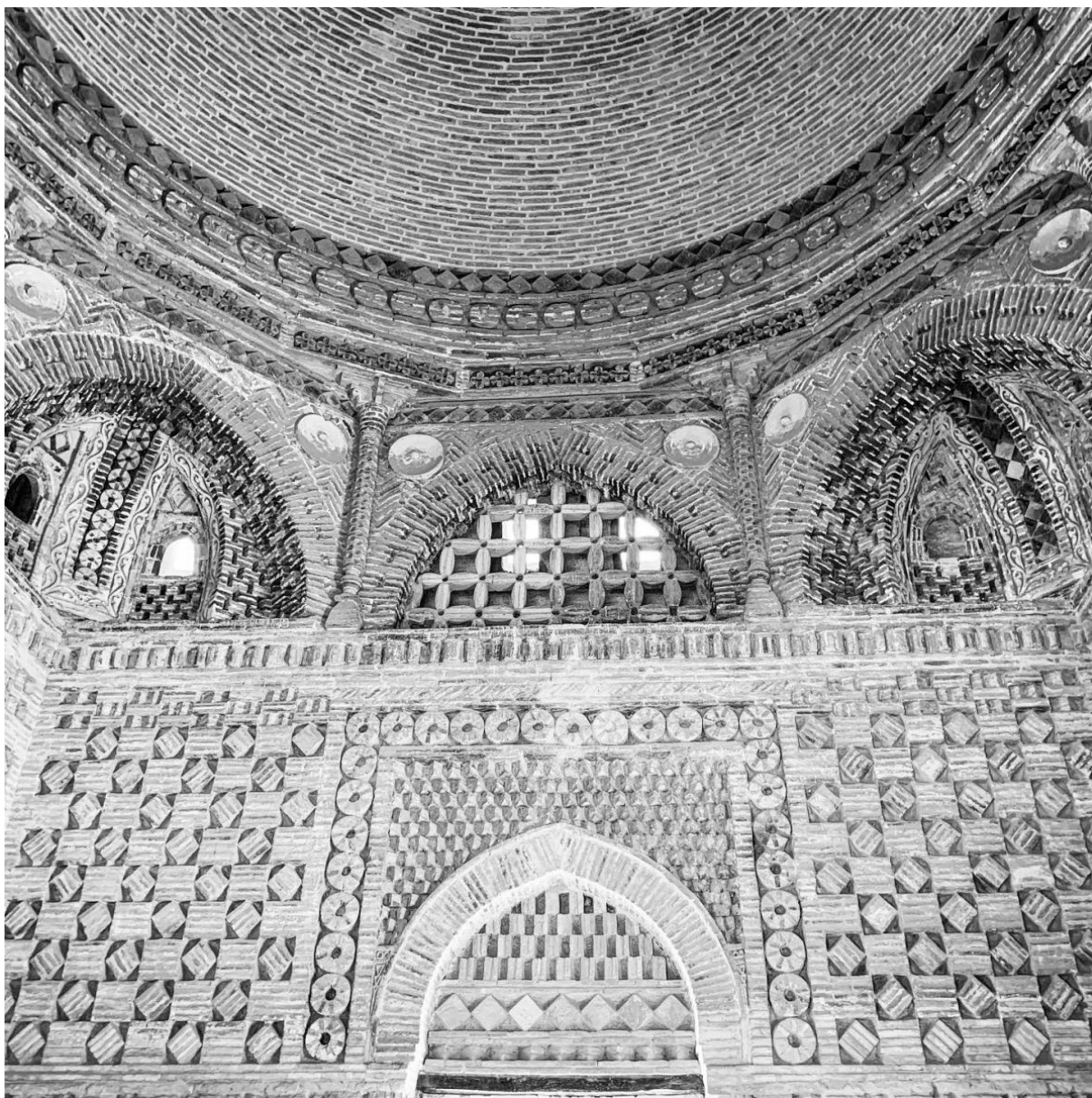
39.kép A négyoldali bejárat fölötti íveknél is megfigyelhető az egyedi téglamintázat

40.kép A bejáratnál két-egymásra falazott mészhomoktégglából kialakított rács épült, a nyílás két oldalán lévő oszlopokat a keskenyebbik élére állított téglákból falzták fel.

41.kép Ugyanazon bejáratnál, belülről láthatók a buddhizmusból eredő mandala, azaz korong alakúra faragott alakzatok, valamint a boltív mellett, külső homlokzathoz hasonló, abból annyiban eltérő homlokzat, hogy 45 fokos szögben elforgatva helyezték el a 3 darab álló téglát.

42.kép A mauzóleum belülről. A kisebb boltozatokban láthatók a sztalakit boltozatok is; valamint a téglából falazott kupola is, amelyet alulról 45 fokos szögben elforgatott téglasor határol; a boltívek égetett téglából készültek

Kaltar Minar

45,5 méter magas, az alul 9- méter, míg a tetején 6 méter átmérőjű.

Felületén 12, geometriai mintákkal díszített „öv” látható.

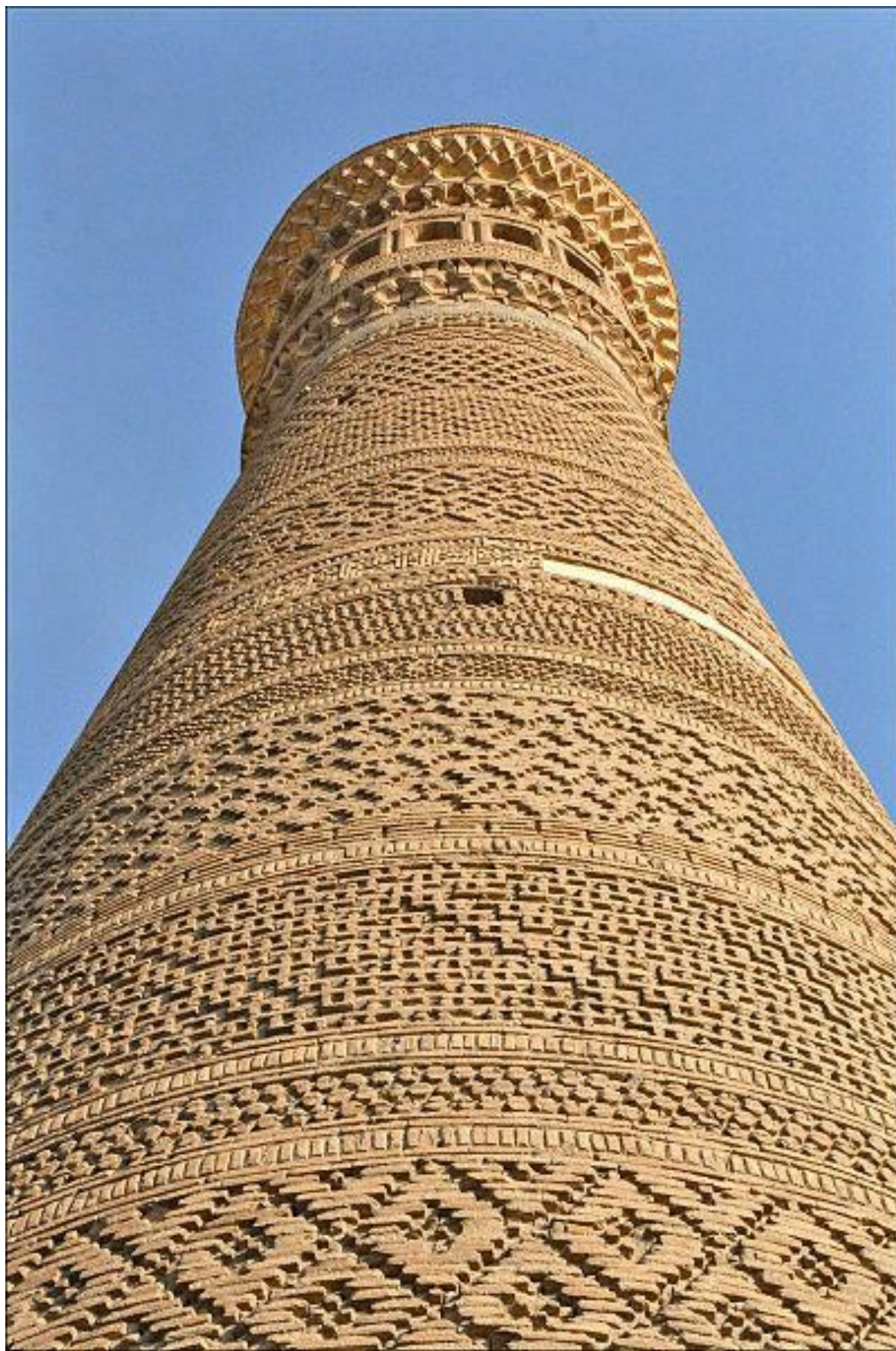
43.kép A minaret távlati képe a Kalon mecsettel együtt

A minaret 3 övében, mázas kékcsempében, arab szöveg látható, amelyben az építés éve, 1127, valamint az építőmesterek -Usto és Bako nevei is olvashatók Arslan Khan uralkodóval együtt.

Felületét kör-, négyszög, illetve téglalap alakú, égetett téglákból készült geometriai minták díszítik, amelyek domború felülete által egészen különleges fény-árnyék hatás jön létre.

Megfigyelhető átlós négyzet, sakktábla, háromszög, nyolcágú csillag, amely eredetileg pogánykori szimbólum volt; hálós és átlós hálós domború minta is, melyek által a fény-árnyék hatása egészen különös textúrát kölcsönöz.

Az egykor kilátó funkciót is betöltő építmény galériáját sztalakit díszíti, amelynek tetején kúp található.

44.kép

45.kép Éjszakai világításnál még látványosabb és jobban láthatók a mintázatok

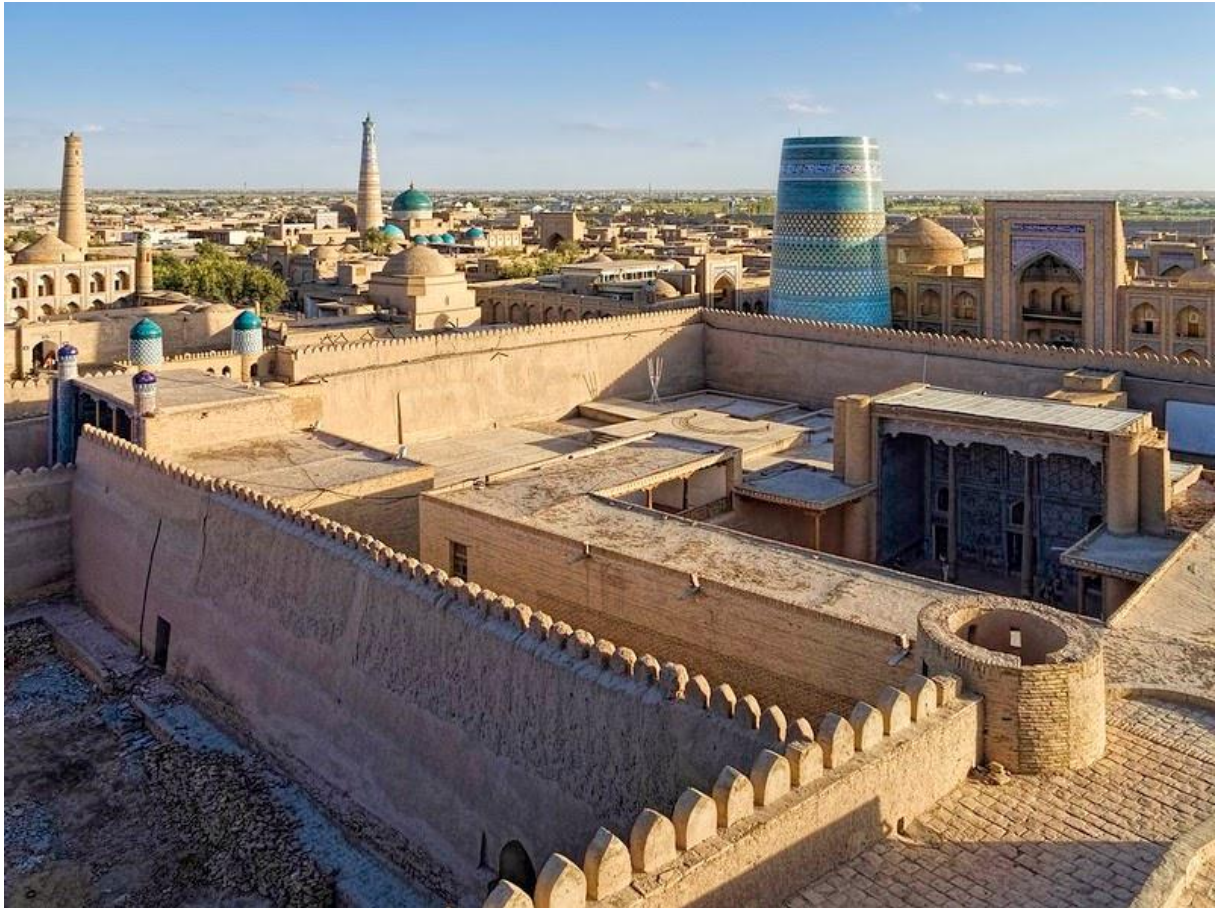
Khíva

Khalta minaret

Khiva ikonikus épülete. Eredetileg 70 m magasságúra tervezték, azonban 26 m-ig lett megépítve.

Alapja 14,5 m átmérőjű. Azon kevés épületek közé sorolható a városban, amelyeket színes mázas csempék borítanak, amelyek geometriai mintákat rajzolnak ki. A színek között a térségre jellemzően türkizkék és zöld dominálnak.

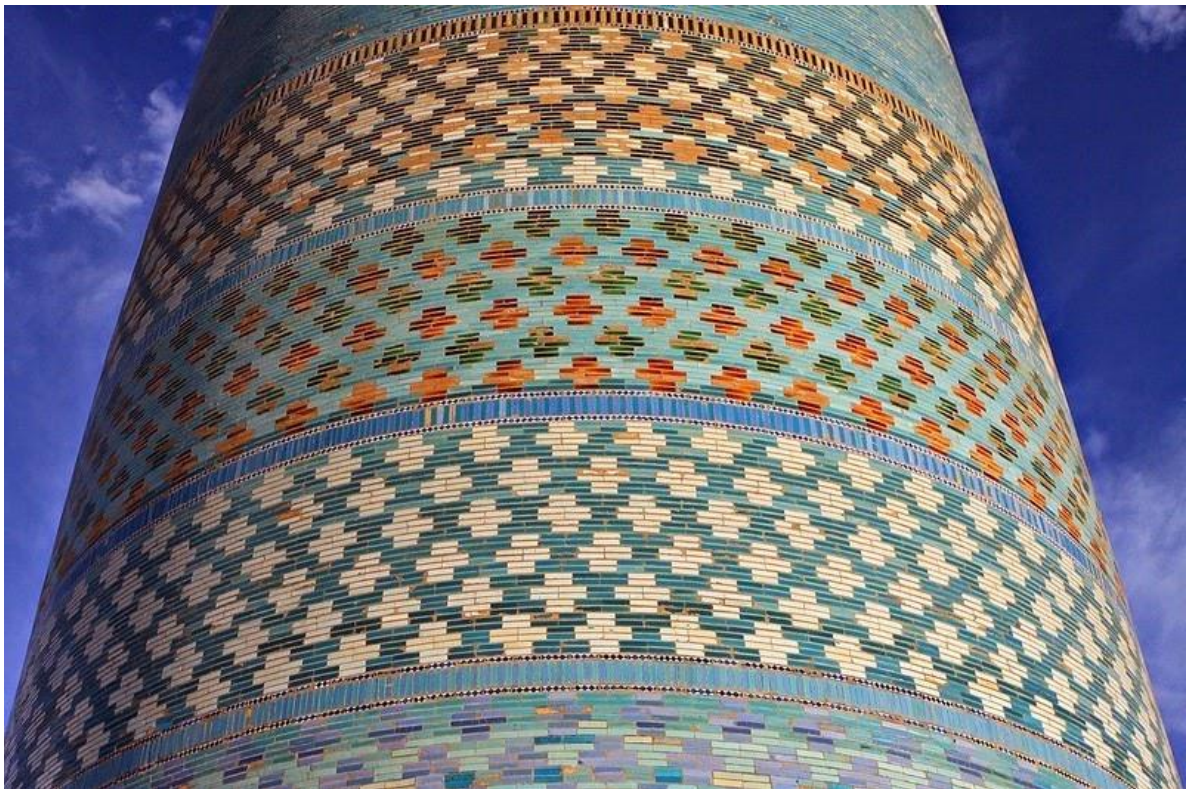
Pereméhez közel, arab felirat látható.

46.kép A városban az élénk kék és zöld árnyalatú felületével messze kitűnik a többi, vályogszínű épület közül.

47.kép

48.kép

Szamarkand

Registan

Ezen épületegyüttes nemcsak Szamarkand, hanem egész Üzbegisztán ikonikus jelképei.

49.kép A kép bal oldalán Ulug bég medreszéje látható, vele szemben pedig a Sher Dor medresze épült, bordás téglakupolával; szemközt a Tilya-Kori medresze.

Az égetett téglából épült monumentális épületek által határolt tér Dél felől nyitott.

Ulug Bég timur uralkodó, író, csillagász és matematikus medreszéjének mázas téglahomlokzatán, a boltív fölött látható csillagok az uralkodó csillagászat iránti szenvedélyét szimbolizálják. Geometriai minták (girihek), virágmotívumok és a belső udvar felől kúfi arab írás is látható.

A nagyméretű bejárat oldalán geometriai alakzatok láthatók, peremein kötélmintázatú mázas téglaburkolat van; a minaretek oldalán arab írás és mértani formák, párkányzatát sztalakit díszíti.

50.kép A Sher-Dor medresze homlokzatát mázas kerámia díszíti, geometriai mintákat, virágmotívumokat és Korán idézeteket tartalmaz, valamint az iszlám építészetben egyedülállóan, élőlényt, oroszlánt ábrázoló rész is látható a boltív fölött. A kupolák bordázata is égetett téglából készült.

51.kép

Iszfahán

Sah mecset

52.kép A Sah mecset távlati képe

Mind a mecset, mind a tekintélyes méretű bejárati épületét is színes mozaik borítja.

Virágmotívumok és arab írás látható a felületén.

53.kép Mihráb, amely teljes egészében égetett téglából készült

Forrásjegyzék

Germanus Gyula

- <https://terebess.hu/keletkultinfo/germanusgyula.html>
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/germanus-julius>
- <https://mult-kor.hu/a-mekkai-zarandoklatot-is-teljesitette-a-legendas-orientalista-germanus-gyula-20191107>
- Germanus Gyula: Allah Akbar, 1936
- **Fényképek forrása:** Magyar Földrajzi Múzeum-Érd, Germanus Gyula hagyaték
- **1.kép** Germanus Gyula portré, 1534-91
- **3.kép** Diákok hajókiránduláson, jobb szélén fezen Germanus, 2362-91
- **4.kép** Rabindranath Tagor és Germanus Gyula Santiniketan, 1930 3233-91
- **5.kép** Germanus házaspár háza, ablak előtt Hajnóczi Rózsa, 1929 3508-91
- **6.kép** Germanus előadást tart a Kubba Ghúri mecsetben, Kairó, 1934 2577-91
- **7.kép** Germanus zarándokruhában, 1935 3895-91

- 8.kép A Kába szentélye, Mekka,1935 2729-91
- 9.kép Germanus Gyula szállása, Mekka, 1935 2913-91
- 10.kép Germanus Gyula, mint matróz a Duna nevű hajón,1939 1674-91
- 11.kép Germanus Gyula a harmadik, egyben az utolsó zárándoklatán, 1965 2842-91
- 12.kép Kajári Katalin a zárándoklaton, 1965 2843-91
- 13.kép Germanus Gyula pesti lakásában

Vámbéry Ármin

- <http://vambery.mtak.hu/hu/01.htm>
- <https://mek.oszk.hu/03900/03975/html/>
- <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MuMaTu-a-mult-magyar-tudosai-1/vambery-armin-65E7/>
- **Fényképek forrása:**
 - 14.kép https://hu.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1mb%C3%A9ry_%C3%81rmin
 - 15.kép <https://gettysburg.contentdm.oclc.org/digital/collection/p15059coll1/id/0/rec/3>
 - 16.kép <https://www.kavehfarrok.com/heritage/photos-of-old-tehran-1848-to-1864/>
 - 17.kép <https://www.iranicaonline.org/articles/isfahan-x1-a-historical-survey#prettyPhoto>
 - 18.kép <https://en.shafaqna.com/152061/old-photos-of-shah-cheragh-mausoleum-in-shiraz-iran/>
 - 19.kép <https://en.shafaqna.com/152061/old-photos-of-shah-cheragh-mausoleum-in-shiraz-iran/>
 - 20.kép <http://dsr.nii.ac.jp/khiva/en/03architecture.html>
 - 21.kép <http://dsr.nii.ac.jp/khiva/en/03architecture.html>
 - 22.kép <https://annona.de/photodb/index.php?/category/97>
 - 23.kép <https://stoneanddust.com/2019/08/26/site-200-bukharas-samanid-mausoleum/>
 - 24.kép <https://ru.dreamstime.com/%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B5-%D1%84%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%8B%D0%B9-%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B0%D0%BD-registan-tilya-kori-madrasah-image81846099>

Kőrösi Csoma Sándor

- <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MuMaTu-a-mult-magyar-tudosai-1/korosi-csoma-sandor-3BE3/korosi-csoma-sandor-eletutja-3BE6/>
- <http://csoma.mtak.hu/hu/csoma-elete.htm>
- **Fényképek forrásai:**
 - 25.kép https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C5%91r%C3%B6si_Csoma_S%C3%A1ndor
 - 26.kép https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C5%91r%C3%B6si_Csoma_S%C3%A1ndor
 - 27-32.kép Irimiás Balázs, Csoma Szobája Alapítvány

- 33.kép <https://www.sid.ir/>
- 34.kép saját kép
- 35.kép saját kép
- 36.kép <https://www.tappersia.com/wp-content/uploads/2018/11/Shah-Mosque-5-Isfahan-TAPPersia-1.jpg>
- 37.kép
<http://simonshortt.com/Central%20Asia%20Overland/Uzbekistan/Bukhara/Ismail%20Samani%20Mausoleum/index.html>
- 38-42.kép <https://stoneanddust.com/2019/08/26/site-200-bukharas-samanid-mausoleum/>
- 43.kép <https://caravanistan.com/uzbekistan/center/bukhara/kalon-minaret/>
- 44.kép <https://www.atlasobscura.com/places/kalyan-minaret>
- 45.kép <https://www.flickr.com/photos/kenbarley/30504717217>
- 46-48.kép <https://edukalife.blogspot.com/2015/10/kalta-minor-minaret-of-khiva-uzbekistan.html>
- 49.kép
https://en.wikipedia.org/wiki/Registan#/media/File:Registan_square_Samarkand.jpg
- 50-51.kép <https://www.orientalarchitecture.com/sid/1348/uzbekistan/samarkand/sher-dor-madrasa>
- 52.kép <https://www.itto.org/iran/image-bin/isfahan-masjed-shah-2019.jpg>
- 53.kép <https://arth27501sp2017.courses.bucknell.edu/mihrab-of-the-great-mosque-of-isfahan/>